

Klaudia Bochniarz

<https://orcid.org/0000-0002-1219-7053>
Uniwersytet Gdański
University of Gdańsk
bochniarz.klaudia@gmail.com

Marta Witkowska

<https://orcid.org/0000-0002-5514-0647>
Uniwersytet Gdański
University of Gdańsk
marta.witkowska@ug.edu.pl

<https://doi.org/10.35765/HW.2022.2159.13>
Data zgłoszenia: 31.05.2022
Data akceptacji: 05.07.2022

Rekonstrukcja historyczna – czy pasja chroni przed uzależnieniem? ***Historical Reenactment – Does Passion Protect Against Addiction?***

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: This paper focuses on comparison of historical reenactors and non-reenactors in terms of addiction to the Internet, social networks (SM) and attitudes towards artificial intelligence (AI). The relationships between mentioned addictions, personality and time perspective were also checked.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: Standardized psychological questionnaires to examine personality, addiction to the Internet and SM, and the temporal perspective were used.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: Historical reenactment has recently become more and more popular. This study confronts this phenomenon with everyday life filled with modern technologies.

RESEARCH RESULTS: The results show that non-reenactors, compared to reenactors, disclose more Internet addiction characteristics and positive emotions towards AI. The relationship between the dominant time perspective and addiction to the Internet and SM was also confirmed.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: This analysis enables to understand better the functioning of individuals engaged in the historical reenactment.

→ **KEYWORDS:** **HISTORICAL REENACTMENT, TIME PERSPECTIVE, INTERNET ADDICTION, SOCIAL MEDIA ADDICTION, ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Niniejsza praca skupia się na porównaniu rekonstruktorów historycznych i nie-rekonstruktorów pod względem uzależnienia od Internetu, portali społecznościowych (SM) oraz postaw wobec sztucznej inteligencji (SI). Sprawdzano także związki uzależnień z osobowością i perspektywą czasową.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Zastosowano wystandaryzowane kwestionariusze psychologiczne do badania wymienionych zmiennych.

PROCES WYWODU: Rekonstrukcja historyczna w ostatnim czasie zdobywa coraz większą popularność. Niniejsze badanie konfrontuje opisane zjawisko z codziennością wypełnioną nowoczesnymi technologiami.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Wyniki pokazują, że nierekonstruktorzy wykazują więcej cech uzależnienia od Internetu i przejawiają bardziej pozytywne emocje w stosunku do SI w porównaniu z rekonstruktorami. Potwierdzono także związek dominującej perspektywy czasowej z uzależnieniem od Internetu i SM.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Niniejsza analiza pozwala lepiej zrozumieć funkcjonowanie osób angażujących się w rekonstrukcję historyczną.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** REKONSTRUKCJA HISTORYCZNA, OSOBOWOŚĆ,
PERSPEKTYWA CZASOWA, UZALEŻNIENIE OD INTERNETU,
SZTUCZNA INTELIGENCJA

Wstęp

Rekonstrukcja historyczna jest formą aktywności, która stopniowo zdobywa coraz większą popularność. W literaturze przedmiotu trudno jednak doszukać się badań koncentrujących się na porównaniu rekonstruktorów historycznych i nierekonstruktorów pod względem uzależnienia od Internetu i portali społecznościowych (ang. *social media*, SM) oraz postaw wobec sztucznej inteligencji (SI). Autorzy dotychczas opublikowanych prac skupiali się przede wszystkim na charakterystyce działań rekonstruktorskich, terminologii, znaczeniu dla wychowania młodzieży, popularyzacji wiedzy historycznej, a także na badaniach historycznych (Bogacki, 2006, 2010). Skłoniło to autorów do przeprowadzenia niniejszego badania, które konfrontuje rekonstruktorów historycznych z codziennością w dobie ogólnie dostępnych nowych technologii.

Celem głównym badania było sprawdzenie zależności między przynależnością do grupy rekonstrukcyjnej a uzależnieniem od Internetu i SM oraz postawami względem SI. Sprawdzano także, jaką rolę w tych relacjach odgrywa osobowość i przyjęta perspektywa czasowa.

Problem i metody badawcze

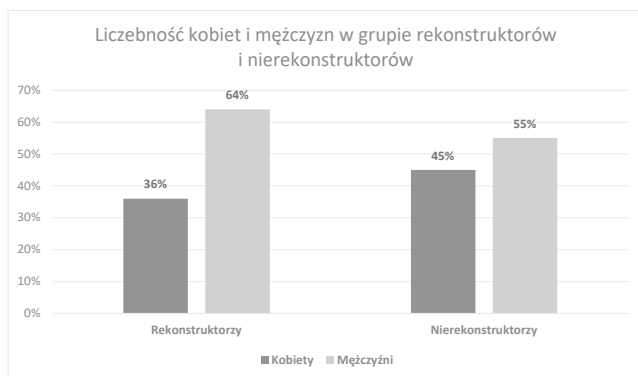
Na podstawie analizy dostępnej literatury sformułowano następujące problemy badawcze:

1. Czy rekonstruktorzy różnią się od nierekonstruktorów stopniem uzależnienia od Internetu i SM?
2. Czy rekonstruktorzy różnią się od nierekonstruktorów emocjami przejawianymi do SI?
3. Czy osobowość jest powiązana z emocjami przejawianymi względem SI?
4. Czy istnieje związek między perspektywą czasową a uzależnieniem od Internetu i SM?

Przebadano 200 osób, w tym 112 (56%) osób zajmujących się rekonstrukcją historyczną oraz 88 (44%) osób niezwiązanych z tą aktywnością. Średnia wieku grupy rekonstruującej wynosi 29 lat ($SD = 8,14$), natomiast nierekonstruującej 27 lat ($SD = 8,99$). Badane grupy nie różniły się istotnie pod względem płci i wykształcenia, jednak istotne różnice występowały w przypadku wieku ($Z = -2,50$, $p = 0,012$). Liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach przedstawiono na rysunku 1.

Wykres 1.

Rozkład procentowy kobiet i mężczyzn w grupie rekonstruktorów i nierekonstruktorów

Źródło: badania własne

Badanie kwestionariuszowe poprzedzono krótką ankietą socjodemograficzną z pytaniami o wiek, płeć, informacje dotyczące aktywności rekonstrukcyjnej oraz o emocje, jakie w osobach badanych wywołuje myśl o SI.

Do oceny perspektywy temporalnej badanych wykorzystano Kwestionariusz Postrzegania Czasu Zimbardo (*Zimbardo Time Perspective Inventory*, ZTPI) (Przepiórka, 2011). Test składa się z 56 stwierdzeń, które tworzą 5 skal: przeszłą pozytywną (współczynnik rzetelności α Cronbacha = 0,76), przeszłą negatywną (α Cronbacha = 0,83), terażniejszą hedonistyczną (α Cronbacha = 0,81), terażniejszą fatalistyczną (α

Cronbacha = 0,84) oraz przyszłą (α Cronbacha = 0,78). Odpowiedzi zaznacza się na pięciostopniowej skali Likerta od 1 (całkowicie się nie zgadzam) do 5 (zupełnie się zgadzam).

Pomiaru osobowości dokonano za pomocą krótkiego kwestionariusza IPIP-BFM-20 (Topolewska i in., 2014). Metoda składa się z 20 pozycji mierzących ekstrawersję (α Cronbacha = 0,84), ugodowość (α Cronbacha = 0,68), sumienność (α Cronbacha = 0,77), stabilność emocjonalną (α Cronbacha = 0,68) oraz intelekt (otwartość na doświadczenia) (α Cronbacha = 0,68). Odpowiedzi mieszczą się na pięciostopniowej skali Likerta od 1 (całkowicie nie trafnie mnie opisuje) do 5 (całkowicie trafnie mnie opisuje).

Symptomy uzależnienia od sieci oceniono za pomocą dwóch skal: Internet Addiction Test (IAT) (Hawi i in., 2015) oraz Bergen Social Media Addiction Scale (BSMAS) (Balcerowska i in., 2020). IAT składa się z 20 pytań, na które badany udziela odpowiedzi na skali od 1 (nie dotyczy) do 5 (zawsze). Narzędzie to charakteryzuje się wysoką rzetelnością (α Cronbacha = 0,90). Natomiast BSMAS zawiera sześć stwierdzeń dotyczących objawów występujących w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Odpowiedzi udzielane są na pięciostopniowej skali od „bardzo rzadko” (1) do „bardzo często” (5). Narzędzie mierzy poziom uzależnienia od SM i wykazuje zadowalającą rzetelność (α Cronbacha = 0,77) (Balcerowska i in., 2020).

Rekonstrukcja historyczna

Początki zjawiska rekonstrukcji historycznej odnajdujemy już w starożytnym Rzymie, kiedy niejednokrotnie walki gladiatorów aranżowano tak, by miały wyraźne odniesienie do ówczesnych wydarzeń (Daszyńska, 2013). W Polsce korzenie tego zjawiska przypadają na pokazy walk rycerskich w latach 60. i 70. XX wieku. Natomiast wzrost popularności odnotowano na przełomie XX i XXI wieku wraz z pojawieniem się rekonstruktorów różnorodnych okresów historycznych (Chańko i Daszyńska, 2015).

Rekonstrukcja historyczna w rozumieniu potocznym to termin powszechnie używany do określenia całokształtu działań, mających na celu odtworzenie pewnych zdarzeń z przeszłości, z użyciem przedmiotów oryginalnych lub ich replik (Szajewski, 2008). Bogacki (2006, 2010) rozróżnia odtwórstwo historyczne od rekonstrukcji historycznej. Słowo „rekonstrukcja” ma znaczenie intuicyjne: wytworzenie przedmiotu czy rzeczywistości, oddanie jak najwierniejszej kopii oryginałów z przeszłości. Natomiast termin „odtwórstwo historyczne” (inaczej: inscenizacja, widowisko historyczne i przypomnianie dziejów), wskazuje jedynie na ogólną próbę odzwierciedlenia przeszłości (Chańko i Daszyńska, 2015).

Niezależnie od polemiki nad terminologią niezaprzeczalna jest wartość odtwórstwa historycznego jako elementu wychowawczego oraz edukacyjnego (Bogacki, 2010; Stulgis, 2013). Działalność rekonstruktorów nie ogranicza się do inscenizacji bitew i innych wydarzeń zbrojnych. Zasadniczo można ją podzielić na dwie kategorie. Pierwsza z nich to wspomniane odtwórstwo batalistyczne, czyli odgrywanie wydarzeń zbrojnych. Druga

zaś to tzw. „żywa historia”, czyli szeroko pojęte przedstawianie pozamilitarnych aspektów życia z przeszłości (Bogacki, 2010).

Rozważania nad psychologicznymi aspektami rekonstrukcji historycznej prowadzą nas w kierunku pojęcia postrzegania czasu, a jeden z najpopularniejszych modeli opisał Zimbardo i Boyd (2008; Stolarski, 2016). Perspektywa postrzegania czasu to termin psychologiczny określający proces, za pomocą którego ludzie porządkują swoje osobiste doświadczenia, dzieląc je na kategorie czasowe. Czas jest odczuwany subiektywnie, co zależy od wielu procesów psychicznych, m.in. przeżywanych emocji czy układu odniesienia, którym może być zakotwiczenie w danej społeczności (Zimbardo i Boyd, 2008). Perspektywy czasowe wywierają znaczący wpływ na nasze codzienne funkcjonowanie (Stolarski, 2016). Choć mamy tendencję do przyjmowania jednej perspektywy czasowej, to na przestrzeni życia może ona ulegać zmianie (Cybis, 2012).

Jedną ze wspomnianych perspektyw jest zorientowanie na pozytywną lub negatywną przeszłość (Cybis, 2012). W formie pozytywnej jednostka uznaje swoje „korzenie” za ważne źródła kształtowania się tożsamości indywidualnej. W postaci negatywnej minione wydarzenia interpretowane są jako doświadczenia trudne i traumatyczne (Zimbardo i Boyd, 1999). Perspektywa terażniejsza dzieli się z kolei na hedonistyczną i fatalistyczną. Opcja hedonistyczna sprzyja poszukiwaniu gratyfikacji i unikaniu zadań wymagających zaangażowania się. Osoby takie rzadko analizują prawdopodobieństwo zysków i strat działań, które podejmują. Natomiast jednostki przyjmujące perspektywę terażniejszą fatalistyczną mają ograniczone poczucie wpływu na własne życie (Zimbardo i Boyd, 1999). Osoby o perspektywie przyszłościowej czerpią przyjemność z pracy, a dalekosiężne zyski napędzają je do działania. Takie jednostki rzadziej podejmują ryzyko, nadużywają alkoholu czy środków psychoaktywnych.

Silne powiązanie z perspektywami czasowymi mają również cechy osobowości (Cybis, 2012). Z badań Kairys i Liniauskaite (2014) wynika, że osoby zorientowane na przyszłość są bardziej sumienne. Ponadto perspektywa terażniejsza hedonistyczna wiąże się z ekstrawersją, a perspektywa terażniejsza fatalistyczna oraz przeszłościowa negatywna częściej dotyczy jednostek z wysoką neurotycznością i niską sumiennością. Do podobnych wniosków doszli van Beek i in. (2011), uznając, że perspektywa przeszłościowa negatywna jest silnie dodatnio związana z neurotyzmem, a znacząco ujemnie z ekstrawersją i sumiennością. Natomiast odnosząc się do tematu niniejszych badań, wśród rekonstruktorów historycznych dominuje przeszła pozytywna perspektywa czasowa, co wywołuje pytania o stosunek grupy kryterialnej do nowoczesnych technologii i Internetu.

Portale społecznościowe (SM) stały się nieodzowną częścią naszego życia. Według Digital Report 2022 w styczniu 2022 r. z Internetu korzystało 32,86 mln Polaków, z czego 27,2 mln używało SM. Przeciętny internauta spędza w sieci blisko 2 godz. 30 min. dziennie. Dla porównania, w lutym 2020 r. czas ten wynosił ok. 2 godz. (Digital Report, 2020), oznacza to wzrost o 25% w okresie ostatnich dwóch lat. Powyższe dane mogą być zaniżone, ponieważ pandemia COVID-19, która przyczyniła się do znacznego zwiększenia popularności sieci, jednocześnie stanowiła czynnik utrudniający zbieranie danych.

Uzależnienie od Internetu jest typem nałogu technologicznego, zaliczanym do uzależnień behawioralnych (Chou i in., 2005). Jedną z definicji podkreśla niezdolność jednostki do kontrolowania korzystania z Internetu, co prowadzi do rozmaitych trudności w życiu społecznym, zawodowym i szkolnym oraz do problemów natury psychicznej (Balcerowska i in., 2020). Uzależnienie od Internetu przybiera różne formy: od istotnego z punktu widzenia niniejszych badań uzależnienia od SM, przez uzależnienie od gier online, po kompulsywne kupowanie oraz natrętne korzystanie z pornografii (Cybis, 2012).

Uzależnienie od SM polega na ciągłej koncentracji na tego typu witrynach wraz z uczuciem niepokoju wynikającym z braku możliwości zalogowania się na dany portal (Andreassen i Pallesen, 2014). Wśród negatywnych konsekwencji wymienia się osłabienie relacji społecznych i zaniedbanie pracy lub nauki (Andreassen i in., 2012), a nawet pogorszenie zdrowia psychicznego i obniżenie nastroju (Balcerowska i in., 2020).

Badania wykazały dodatni związek neurotyczności (Barłóg, 2015; Kayış i in., 2016) oraz ujemne powiązanie ugodowości i sumienności (Andreassen i in., 2012) z uzależnieniem od Internetu. Ugodowość, sumienność oraz otwartość na doświadczenie maleje wraz ze wzrostem poziomu objawów uzależnienia (Barłóg, 2015). Dostrzegana jest również zależność między uzależnieniem od SM a wynikami na skali sumienności i stabilności emocjonalnej (Balcerowska i in., 2020; Marino i in., 2018). Kolejną kwestią jest poszukiwanie związków pomiędzy opisywanym uzależnieniem a preferowaną perspektywą czasową.

Według Cybis (2012) perspektywa przeszłościowa negatywna jest predyktorem uzależnienia od Internetu. Zimbardo i Boyd (2008) zwracają uwagę, że osoby o perspektywie teraźniejszej hedonistycznej są bardziej impulsywne i podatne na uzależnienia. Nowsze badania uwzględniają związek tej perspektywy z uzależnieniem od sieci i komputera. W badaniach Cybis (2012) wykazano negatywny związek perspektywy teraźniejszej hedonistycznej z uzależnieniem od komputera, a także dodatni związek tego typu uzależnienia z perspektywą przeszłościową negatywną. Socjomania internetowa, rozumiana jako uzależnienie od internetowych kontaktów społecznych (Young, 2000), wykazuje dodatni związek z perspektywą przeszłościową negatywną oraz ujemny z perspektywą teraźniejszą hedonistyczną. Ponadto Cybis (2012) zwróciła uwagę na mediujący wpływ perspektyw temporalnych na cechy osobowości i uzależnienie od Internetu.

Sztuczna inteligencja (SI) to nauka lub zespół technologii inspirowany działaniem ludzkiego układu nerwowego lub też określenie programów komputerowych zdolnych do uczenia się, których działania odpowiadają pewnym formom ludzkiej inteligencji (Lindenberg, 2018). Powszechność SI w naszym codziennym życiu znacznie wzrosła w ostatnim czasie, co wiąże się ze wzbudzeniem różnych reakcji wśród osób dostrzegających w jej rozwoju głównie zagrożenie dla ludzkości (Torczyńska, 2019). Badanie Edelman Agency (2019) wykazało, że 62% respondentów z populacji ogólnej na myśl o SI odczuwa negatywne emocje. Natomiast w badaniu Bochniarz i in. (2021) wykazano dodatni związek neurotyczności z cyniczną wrogością wobec SI.

Procedura

Udział w badaniu był dobrowolny oraz w pełni anonimowy, a uczestnikom nie oferowano żadnego wynagrodzenia. Do zbierania danych wykorzystano kwestionariusze udostępnione online grupom rekonstruktorów i nierekonstruktorów na Pomorzu, Mazowszu, Warmii i Mazurach oraz na Dolnym Śląsku. Wszyscy badani wypełniali ZTPI, IPIP-BFM-20 i IAT. Uczestnicy badania, którzy zadeklarowali korzystanie z SM, wypełnili dodatkowo BSMAS (N = 195).

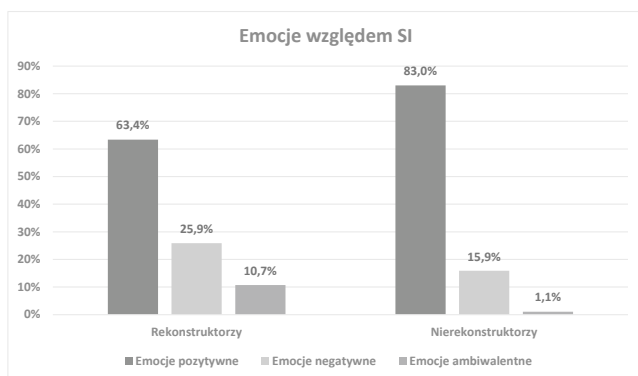
Wyniki analizy naukowej

Średnie odchylenia standardowe, procenty i współczynniki korelacji r Spearmana zostały obliczone dla całej próby za pomocą IBM SPSS 25.0. Wszystkie testy były dwustronne, a poziom istotności ustalono na $\alpha = 0,05$ i $\alpha = 0,01$.

Porównując rekonstruktorów z nierekonstruktorami pod względem uzależnienia od Internetu test U Manna-Whitneya okazał się istotny statystycznie ($Z = -2,15, p = 0,032$). Nie wykazano jednak takiej zależności w kwestii uzależnienia od SM – test U Manna-Whitneya $Z = -0,88, p = 0,377$. Wykazano także zależność między przynależnością do grupy rekonstrukcyjnej i emocjami przeżywającymi w stosunku do SI. Test χ^2 w przypadku emocji pozytywnych okazał się istotny statystycznie ($\chi^2 (1, N = 200) = 9,35, p = 0,002$), natomiast w zakresie emocji negatywnych nieistotny statystycznie ($\chi^2 (1, N = 200) = 2,45, p = 0,117$). Odnośnie do odczuć ambiwalentnych ujawniła się tendencja ($\chi^2 (1, N = 200) = 7,44, p = 0,006$). Rozkład procentowy emocji przeżywanych względem SI przedstawiono na rysunku 2.

Wykres 2.

Rozkład procentowy emocji przeżywanych względem SI w grupie rekonstruktorów i nierekonstruktorów

Źródło: badania własne

Korelacje perspektyw czasowych i cech osobowości z uzależnieniem od Internetu i SM przedstawione zostały w tabelach 1 i 2. W przypadku związku neurotyzmu z negatywnymi emocjami wobec sztucznej inteligencji test U Manna-Whitneya okazał się istotny ($Z = -3,46, p = 0,001$). Nie wykazano takiego związku pomiędzy emocjami pozytywnymi i intelektem ($Z = -0,56, p = 0,577$).

Tabela 1.
Korelacje perspektywy czasowej i uzależnienia

	M (SD)	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Przeszła negatywna ^a	3,10 (0,82)	–						
Przeszła pozytywna ^a	3,56 (0,65)	–,26**	–					
Teraźniejsza fatalistyczna ^a	2,57 (0,65)	,40**	,13	–				
Teraźniejsza hedonistyczna ^a	3,43 (0,53)	,14	,42**	,29**	–			
Przyszła ^a	3,54 (0,56)	–,15*	,17*	–,20**	–,09	–		
IAT	43,57 (12,67)	,39**	–,07	,21**	,08	–,34**	–	
BSMAS	13,02 (4,23)	,18*	,08	,22**	,20**	,01	,51**	–

IAT = *Internet Addiction Test*, BSMAS = *Bergen Social Media Addiction Scale*, ^a ZTPI

Źródło: badania własne

Tabela 2.
Korelacje miar uzależnienia i osobowości

	M (SD)	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
IAT	43,57 (12,67)	–						
BSMAS	13,02 (4,23)	,51**	–					
Ekstrawersja ^a	3,21 (1,05)	–,12	,01	–				
Ugodowość ^a	3,82 (0,76)	–,14*	,06	,24**	–			
Sumienność ^a	3,20 (0,98)	–,29**	–,03	,08	,19**	–		
Stabilność Emocjonalna ^a	2,78 (0,92)	–,27**	–,14	,31**	–,04	,18**	–	
Intelekt ^a	4,03 (0,73)	–,27**	–,16*	,28**	,09	,05	,19**	–

IAT = *Internet Addiction Test*, BSMAS = *Bergen Social Media Addiction Scale*, ^a IPIP-BFM-20

Źródło: badania własne

Dyskusja

Wyniki badania dowodzą, że nierekonstruktorzy w porównaniu z rekonstruktorami prezentują więcej cech uzależnienia od Internetu. Jednocześnie przedstawiciele obu grup uzyskiwali wysokie wyniki na skali uzależnienia od SM. Prawdopodobnie SM jest główną metodą komunikacji między członkami grup rekonstruujących, a także ułatwianiem w organizacji wydarzeń. Rosnąca popularność takich platform, a także ilość czasu na nich spędzana wiąże się z pogłębiającym się uzależnieniem od tych portali, którego objawy przypominają uzależnienie od substancji psychoaktywnych (Balcerowska i in., 2020). To uzasadnia klasyfikowanie uzależnienia od SM jako rodzaj uzależnienia behawioralnego (Andreassen i in., 2014).

Potwierdzono również związek perspektywy czasowej z uzależnieniem od Internetu i SM. Perspektywa przeszła negatywna i terażniejsza fatalistyczna są dodatnio związane z wysokimi wynikami w IAT i na BSMAS. Ponadto wykazano, że perspektywa przyszłościowa jest ujemnie związana z uzależnieniem od Internetu, co potwierdzają wyniki poprzednich badań (Przepiórka i Blachnio, 2016). Wbrew założeniom okazało się, że perspektywa terażniejsza hedonistyczna jest dodatnio związana z uzależnieniem od SM. We wcześniejszych badaniach Przepiórka i Blachnio (2016) wykazały ujemny związek tej perspektywy z socjomanią internetową. Natomiast Hansen (2020) podkreśla nagradzającą dla użytkowników funkcję udzielania się w mediach społecznościowych. Osoby zorientowane na hedonistyczne postrzeganie rzeczywistości będą częściej poszukiwały takiej gratyfikacji. Ponadto wykazano ujemny związek ugodowości, sumiennosci i stabilności emocjonalnej z uzależnieniem od Internetu, czego nie potwierdzono w przypadku ekstrawersji. Potwierdzają to wyniki metaanalizy Kayış i in. (2016) – neurotyczne i niesumienne osoby częściej wykazują symptomy uzależnienia od Internetu, ale nie od SM, co zaprzecza wynikom Balcerowskiej i in. (2020). Co więcej, w niniejszym badaniu, zgodnie z doniesieniami z metaanalizy Marino i in. (2018), odnotowano ujemny związek intelektu z uzależnieniem od Internetu i SM.

Wykazano także związek między przynależnością do grupy rekonstrukcyjnej a rodzajem emocji przejawianych w stosunku do SI. Nierekonstruktorzy są bardziej pozytywnie nastawieni do SI. Sceptyczność rekonstruktorów w stosunku do SI prawdopodobnie wynika z ich przywiązania do tradycji. Dodatkowo wśród osób angażujących się w odtwórstwo historyczne występuje znaczne zróżnicowanie (Studzińska, 2019). Stąd temat ten wymaga dalszych badań, szczególnie w zakresie postrzegania SI oraz zaufania do niej w zależności od kontekstu, w którym jest wykorzystywana.

Ponadto okazało się, że neurotyzm jest związany z negatywnymi emocjami wobec SI, co potwierdzają wyniki poprzednich badań (Bochniarz i in., 2021). Jednym z przejawów neurotyzmu jest nadmierne zamartwianie się, stąd osoby charakteryzujące się wysokim natężeniem tej cechy mogą obawiać się utraty supremacji ludzi w zakresie inteligencji (Mirski, 2000; Torczyńska, 2019). Nie wykazano natomiast związku intelektu z pozytywnymi emocjami względem SI, tylko z emocjami ambiwalentnymi. Może to oznaczać, że osoby otwarte na doświadczenia dostrzegają zarówno pozytywne, jak i negatywne strony rozwoju SI.

Niniejsza praca jest pierwszym badaniem porównującym rekonstruktorów historycznych i nierekonstruktorów pod względem uzależnienia od Internetu i SM oraz związków między tymi uzależnieniami a perspektywą czasową, Jak również emocji odczuwanych w stosunku do SI i relacji między tymi emocjami a osobowością. Temat uzależnień jest bardzo istotny dla współczesnego społeczeństwa ze względu na jego silny wpływ na młode pokolenie, a także poprzez powiązanie z licznymi zagrożeniami cywilizacyjnymi (Szymaniak, 2020). Podejmowanie aktywności w grupach rekonstrukcyjnych jako forma pasji może pełnić funkcję protekcyjną przed angażowaniem się w różnego rodzaju uzależnienia. Rozwój SI sprawia, że przestała być technologią dostępną jedynie dla nielicznych, a zaczęła powszechnie towarzyszyć ludziom w codziennym życiu (Torczyńska, 2019). Jest ona obecna nie tylko w formie robotów (również tych domowych) czy autonomicznych samochodów, lecz także stoi za funkcjonowaniem wirtualnych asystentów czy systemami rozpoznawania mowy i twarzy. Zatem badanie postrzegania SI przez różne grupy w społeczeństwie pomaga określić poziom zaadaptowania ludzi do jej rozwoju.

Ograniczenia i przyszłe kierunki badań

Istotnym elementem ograniczającym możliwość uogólnienia wyników na populację jest przeprowadzenie badań drogą internetową. W przyszłości warto rozszerzyć badanie o dane zebrane za pomocą metody papier – ołówek. Ponadto odpowiedzi w kwestionariuszach oparte są na samoopisie. Subiektywizm tak pozyskiwanych danych zwiększa prawdopodobieństwo różnych błędów, jak np. tendencyjności czy efektu społecznych oczekiwań. Kolejną kwestią jest fakt, że badanie przeprowadzono na początku pandemii COVID-19. Obserwowane w czasie jej trwania zjawisko izolacji mogło znacznie wpłynąć na stopień uzależnienia od Internetu i SM.

W przyszłych badaniach warto rozszerzyć analizy o kolejne grupy, np. cosplayowe (osoby tworzące kostiumy postaci fikcyjnych), a także LARP-owców (ang. *live action role-playing*) wraz z porównaniami międzygrupowymi. Dodatkowo niniejsze badanie można traktować jako punkt odniesienia do rzeczywistości przedpandemicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Andreassen, C.S. i Pallesen, S. (2014). Social network site addiction – An overview. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4053-4061. <https://doi.org/10.2174/13816128113199990616>
- Andreassen, C.S., Torsheim, T., Brunborg, G.S. i Pallesen, S. (2012). Development of a Facebook addiction scale. *Psychological Reports*, 110(2), 501-517. <https://doi.org/10.2466/02.09.18.PR0.110.2.501-517>
- Balcerowska, J.M., Bereznowski, P., Biernatowska, A., Atroszko, P.A., Pallesen, S. i Andreassen, C.S. (2020). Is it meaningful to distinguish between Facebook addiction and social networking sites addiction? Psychometric analysis of Facebook addiction and social networking sites addiction scales. *Current Psychology*, 41, 949-962. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-00625-3>

- Barłóg, M.J. (2015). Uzależnienie od Internetu i jego osobowościowe determinanty. *Hygeia Public Health*, 50(1), 197-202.
- Bochniarz, K.T., Czerwiński, S.K., Sawicki, A. i Atroszko, P.A. (2021). Attitudes to AI among high school students: Understanding distrust towards humans will not help us understand distrust towards AI. *Personality and Individual Differences*, 185. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111299>
- Bogacki, M. (2006). Historical reenactment jako nowy sposób prezentacji przeszłości. *Do Broni!*, 4, 34-37.
- Bogacki, M. (2010). O współczesnym „ożywianiu” przeszłości – charakterystyka odtwórstwa historycznego. *Turystyka Kulturowa*, 5, 4-27.
- Chańko, J. i Daszyńska, J.A. (2015). Rekonstrukcja historyczna wydarzeń pierwszej wojny światowej. *Klio. Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym*, 34(3), 101-116.
- Chou, C., Condrón, L. i Belland, J.C. (2005). A review of the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388. <https://doi.org/10.1007/s10648-005-8138-1>
- Cybis, N. (2012). Uzależnienie od sieci. Rola osobowości i perspektywy postrzegania czasu. W: E. Drop i M. Maćkiewicz (red.), *Młoda psychologia* (t. 1, s. 303-321). Liberi Libri.
- Daszyńska, J.A. (2013). Rekonstrukcja historyczna. Kilka refleksji nad nowym zjawiskiem kulturowym w Polsce. *Wiadomości Historyczne*, 6, 11-14.
- Digital Report. (2020). *Digital 2020: Poland*. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-poland>
- Digital Report. (2022). *Digital 2022: Poland*. <https://datareportal.com/reports/digital-2022-poland>
- Edelman Agency. (2019). *Survey of technology executives and the general population shows excitement and curiosity yet uncertainty and worries that artificial intelligence could be a tool of division*. <https://www.edelman.com/research/2019-artificial-intelligence-survey>
- Hansen, A. (2020). *Wyloguj swój mózg. Jak zadbać o swój mózg w dobie nowych technologii* (E. Fabisiak, tłum.). Wydawnictwo Znak.
- Hawi, N.S., Blachnio, A. i Przepiórka, A. (2015). Polish validation of the internet addiction test. *Computers in Human Behavior*, 48, 548-553. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.058>
- Kairys, A. i Liniauskaite, A. (2014). Time Perspective and Personality. W: M. Stolarski, N. Fieulaine i W. van Beek (red.), *Time Perspective Theory: Review, Research and Application* (s. 99-113). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_6
- Kayış, A.R., Satici, S.A., Yılmaz, M.F., Şimşek, D., Ceyhan, E. i Bakioğlu, F. (2016). *Big five-personality trait and internet addiction: A meta-analytic review*. *Computers in Human Behavior*, 63, 35-40. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.012>
- Lindenberg, G. (2018). *Ludzkość poprawiona. Jak najbliższe lata zmienią świat, w którym żyjemy*. Wydawnictwo Otwarte.
- Marino, C., Gini, G., Vieno, A. i Spada, M.M. (2018). A comprehensive meta-analysis on problematic Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 83, 262-277. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.009>
- Mirski, A. (2000). Inteligencja naturalna a sztuczna, czyli inteligencja podmiotu i przedmiotu. W: E. Szumakowicz (red.), *Granice sztucznej inteligencji. Eseje i studia*. (s. 83-113). Politechnika Krakowska.
- Przepiórka, A. (2011). *Kwestionariusz ZTPI – polska adaptacja*. Time Perspective. <http://www.timeperspective.net/uploads/2/5/4/4/25443041/polish.pdf>
- Przepiórka, A. i Blachnio, A. (2016). Time perspective in Internet and Facebook addiction. *Computers in Human Behavior*, 60, 13-18. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.045>
- Stolarski, M.S. (2016). *Różnice indywidualne w zakresie perspektywy czasowej jako wyznacznik adaptacji społeczno-emocjonalnej*. [Rozprawa habilitacyjna]. Uniwersytet Warszawski.
- Studzizba, D. (2019). *Przywiązanie do miejsca a perspektywy czasowe. Badania porównawcze rekonstruktorów historycznych*. [Praca magisterska]. Uniwersytet Jagielloński.

- Stulgis, M.M. (2013). Pomiedzy rekonstrukcja, odtworstwem a inscenizacja, czyli próba analizy zjawiska rekonstrukcji historycznej. *Pamięć i Sprawiedliwość*, 2(22), 135-152.
- Szajewski, T. (2008). *Konno w boju*. Agencja Wydawnicza Egros.
- Szymaniak, K. (2020). Problem uzależnień adolescentów od substancji psychoaktywnych w percepcji młodzieży licealnej. *Krakowskie Studia Małopolskie*, 3(27), 160-173. <https://doi.org/10.15804/ksm20203011>
- Topolewska, E., Skimina, E., Strus, W., Ciecuch, J. i Rowiński, T. (2014). Krótki kwestionariusz do pomiaru Wielkiej Piątki IPIP-BFM-20. *Roczniki Psychologiczne*, 17(2), 367-384.
- Torczyńska, M. (2019). Sztuczna inteligencja i jej społeczno-kulturowe implikacje w codziennym życiu. *Kultura i Historia*, 36(2), 106-126.
- Van Beek, W., Berghuis, H., Kerkhof, A. i Beekman, A. (2011). Time perspective, personality and psychopathology: Zimbardo's time perspective inventory in psychiatry. *Time & Society*, 20(3), 364-374. <https://doi.org/10.1177/0961463x10373960>.
- Young, K.S. (2000). Therapeutic issues with internet addicted clients. *New Therapist*, 7, 12-13.
- Zimbardo, P.G. i Boyd, J.N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271-1288.
- Zimbardo, P. i Boyd, J. (2008). *Paradoks czasu* (A. Cybulko i M. Zieliński, tłum.). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>